

TALABALARGA TABIAT MANZARASINI CHIZISHNI O'RGATISHDA KOMPOZITSIYA MASALALARI

Tursunova Dilshoda Jahongirovna

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” – ta’lim yo’nalishi

1-kurs “D” guruh talabasi

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada talabalarga tabiat manzarasini chizishni o’rgatishda kompozitsiya masalalari o’rganilgan. Maqolada o’quvchilarning vizual tafakkurini rivojlantirish, shakl va makon uyg’unligini anglash, rang va chiziq hissini oshirishga qaratilgan pedagogik va metodik yondashuvlar tahlil qilinadi. Bosqichma-bosqich mashg’ulotlar, amaliy ishlar va individual yo’naltirish orqali o’quvchilar kompozitsiya prinsiplarini qo’llashni o’rganadilar. Shu bilan birga, manzara kompozitsiyasini yaratish jarayoni o’quvchilarning ijodiy qobiliyatini shakllantirish va san’atga bo’lgan qiziqishini oshirishda samarali vosita hisoblanadi.

KALIT SO‘ZLAR: tasviriy san’at, tabiat manzarasi, kompozitsiya, ijodiy faoliyat, pedagogik metodlar, makoniy tafakkur, rang va chiziq, amaliy mashg’ulotlar, individual yo’naltirish, san’at ta’limi.

Tasviriy san’at darslarida tabiat manzarasini chizishni o’rgatish o’quvchilarda badiiy tafakkur, makoniy va rangni idrok etish qobiliyatini rivojlantirishning muhim vositasidir. Manzara kompozitsiyasi o’zining shakl, chiziq va rang uyg’unligi orqali o’quvchilarning estetik sezgirligini oshiradi va ularni tabiatni diqqat bilan kuzatishga o’rgatadi.

Umumiy va maxsus san’at maktablarida kompozitsiya masalalarini tushuntirish orqali o’quvchilar nafaqat texnik jihatdan, balki ijodiy fikrlash, vizual tahlil va makoniy tafakkur qobiliyatini ham rivojlantiradilar. An’anaviy metodlar ko’pincha individual mashqlar va statik rasmga asoslangan bo’lib, o’quvchilarning ijodiy erkinligi va tafakkurini to’liq shakllantirishga yetarli bo’lmasligi mumkin. Shu sababli, talabalarga kompozitsiya prinsiplarini o’rgatishning samarali metodik yo’llarini ishlab chiqish muhimdir.

Bu jarayon bosqichma-bosqich mashg’ulotlar, vizual materiallar va amaliy ishlar orqali amalga oshiriladi. O’quvchilar shakllar va obyektlarni makon ichida joylashtirish, rang va chiziqlar bilan uyg’un kompozitsiya yaratishni o’rganadilar. Shu bilan birga, individual yo’naltirish orqali o’quvchilarning texnik va badiiy ko’nikmalari mustahkamlanadi.

Talabalarga tabiat manzarasini chizishni o’rgatishda kompozitsiya masalalari ularning ijodiy faoliyatini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Kompozitsiya – bu manzara elementlarini makon ichida uyg’un tarzda joylashtirish san’ati bo’lib, shakl, chiziq, rang va yorug’likni to’g’ri uyg’unlashtirishni talab qiladi. Tabiat manzarasini

chizishda kompozitsiya talabalarga o'z ishini tartib bilan tashkil etishni, obyektlarni nisbatini va perspektivasini to'g'ri tushunishni o'rgatadi.

Boshlang'ich bosqichda talabalarga oddiy shakllar va ob'ektlarni chizish orqali makoniy tafakkur va vizual sezgirlikni shakllantirish tavsiya etiladi. Bu bosqichda ular daraxt, suv havzasi, tog' va bulut kabi elementlarni oddiy chiziq va shakllar bilan tasvirlab, ranglarni uyg'unlashtirishni mashq qiladilar. Shu bilan birga, detal va proporsiyani ajratib ko'rish, obyektlarni sahnada to'g'ri joylashtirish kabi ko'nikmalar rivojlantiriladi.

Keyingi bosqichda murakkabroq landshaft elementlarini ishlashga o'tiladi. Bu bosqichda darslar bosqichma-bosqich olib boriladi: kuzatish, chizish, ranglash va kompozitsiyani tashkil etish. Talabalar manzaradagi elementlarni – tog'lar, daraxtlar, daryo va boshqa tabiiy obyektlarni bir kompozitsiya ichida uyg'unlashtirishni o'rganadilar. Shu jarayonda yorug'lik va soya, rang ohanglari va masofani hisobga olish muhim ahamiyatga ega. Talabalar o'z ishlarini amaliy tahlil qilib, kompozitsiyaning muvozanati va ritmini baholashni o'rganadilar.

Ijodiy fikrlashni rivojlantirish uchun individual va guruh mashg'ulotlari qo'llaniladi. Talabalar ochiq havoda yoki referens rasmlar orqali manzarani kuzatib, o'z shaxsiy talqinlarini yaratadilar. Guruh mashg'ulotlarida ular bir-birining ishlari bilan tanishib, konstruktiv fikr almashadilar va o'z ishlariga tahliliy yondashishni o'rganadilar. Bu jarayon ijodiy erkinlik va hamkorlik ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, o'qituvchi individual maslahatlar berib, talabalarni texnik va badiiy jihatdan to'g'ri yo'naltiradi.

Didaktik yondashuvda vizual materiallar va referens rasmlar muhim rol o'ynaydi. Talabalarga real manzaralarni surat yoki foto materiallar orqali ko'rsatish, ulardan tafsilotlarni ajratib olishga o'rgatadi. Ranglar uyg'unligini, chiziqlar va shakllar tartibini tahlil qilish orqali talabalar kompozitsiya printsiplarini amalda qo'llashni o'rganadilar. Shu tarzda ular manzara kompozitsiyasini yaratishning nazariy va amaliy jihatlarini uyg'unlashtiradilar.

Metodik jihatdan, talabalarga kompozitsiya masalalarini o'rgatishda turli usullar qo'llaniladi: bosqichma-bosqich mashg'ulotlar, kuzatuv va amaliy ishlar, ijodiy eksperimentlar va rolli o'yinlar. Har bir metod talabalar darajasiga mos kelishi va ularning individual xususiyatlarini inobatga olishi lozim. Shu bilan birga, darslar talabalarni ijodiy erkinlikka rag'batlantirishga, ularni qiziqtirishga va motivatsiya berishga xizmat qiladi.

Manzara kompozitsiyasini chizish talabalarda tabiatni chuqurroq anglash, rang va shakl uyg'unligini sezish, estetik tafakkur va ijodiy qobiliyatni rivojlantirish imkonini beradi. Shu jarayonda talabalar o'z ijodiy tasavvurlarini amalda qo'llash orqali individual badiiy uslubini shakllantiradilar. Bundan tashqari, darslar diqqatni jamlash, sabr-toqat va o'z ishiga mas'uliyat bilan yondashish kabi fazilatlarni rivojlantiradi.

Ochiq havoda mashg'ulotlar va plenar ishlar talabalarni nafaqat texnik jihatdan, balki ruhiy jihatdan ham rag'batlantiradi. Tabiat bilan bevosita ishlash vizual xotira va kuzatish qobiliyatini mustahkamlash bilan birga, ularni tabiatga hurmat ruhida tarbiyalaydi. Shu bilan birga, guruh ishlari va ijodiy mashg'ulotlar talabalarni hamkorlikka o'rgatadi, konstruktiv fikrlashni rivojlantiradi va o'z ishini tahlil qilish ko'nikmasini shakllantiradi.

Shu tarzda, talabalarga tabiat manzarasini chizishni o'rgatishda kompozitsiya masalalarini hisobga olish ularning texnik va badiiy ko'nikmalarini rivojlantirish, estetik tafakkurini oshirish va ijodiy qobiliyatini shakllantirishda samarali vosita bo'ladi. Bosqichma-bosqich mashg'ulotlar, vizual materiallar, individual maslahatlar va guruh ishlari orqali talabalar manzara kompozitsiyasini yaratishni o'rganadilar va o'z ijodiy shaxsiyatlarini rivojlantiradilar.

Natijada, manzara kompozitsiyasini chizish o'quvchilarning badiiy va texnik ko'nikmalarini mustahkamlash bilan birga, ularni tabiatni chuqurroq anglashga, rang va shakl uyg'unligini his qilishga va estetik tafakkurga ega bo'lishga o'rgatadi. Shu bilan birga, darslar talabalarda ijodiy erkinlik, mas'uliyat, diqqatni jamlash va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Talabalarga tabiat manzarasini chizishni o'rgatishda kompozitsiya masalalarini hisobga olish ularning ijodiy faoliyatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlangan. Bosqichma-bosqich mashg'ulotlar, amaliy ishlar, vizual tahlil va individual yo'naltirish orqali talabalar kompozitsiya printsiplarini amalda qo'llashni o'rganadilar. Ochiq havoda mashg'ulotlar va guruh ishlari ijodiy erkinlik, hamkorlik va konstruktiv fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu tarzda, tabiat manzarasini chizish talabalarning texnik va badiiy ko'nikmalarini mustahkamlash, estetik tafakkurini oshirish va ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // Педагогическое образование и наука. – 2017. – № 2. – С. 109-110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // Eastern European Scientific Journal. – 2017. – № 1. – С. 131-134.
3. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // Inter education & global study. – 2024. – № 1. – С. 8-14.
4. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students // Science and innovation. – 2023. – T. 2. – № B10. – С. 192-198.
5. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари // Современное образование (Узбекистан). – 2017. – № 6. – С. 15-21.

6. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts // International Journal on Integrated Education. – 2023. – Т. 4. – № 3. – С. 60-66.

7. Шавдилов С. А. ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМУ О. И ПРИКЛАДНОМУ ИСКУССТВУ // INTERNATIONAL SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS AND PROSPECTS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION. – 2018. – С. 84-85.